

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Förskollärarexamen
HT 2024
Fakulteten för lärarutbildning.

Skönlitteratur i förskolan

Pedagogers perspektiv på
högläsning och deras
användande av tryckta böcker
och e-böcker i förskolan

Johanna Lindvall & Vilma Joneby

Författare

Johanna Lindvall & Vilma Joneby

Titel

Skönlitteratur i förskolan – Pedagogers perspektiv på högläsning och användande av tryckta böcker och e-böcker i förskolan

Engelsk titel

Fiction in preschool - Educators' perspectives on reading aloud and their use of printed books and e-books in preschool

Handledare

Jonas Asklund

Bedömande lärare

Camilla Forsberg

Examinator

Maria Rosberg

Sammanfattning

I dagens samhälle används digitala verktyg alltmer, medan analoga läromedel minskar. Detta märks även i förskolans undervisning, vilket vi har noterat under våra tidigare verksamhetsförlagda utbildningsperioder. Samtidigt har Folkhälsomyndigheten (2024) kommit med rekommendationer om att yngre barn bör undvika skärmtid. Detta skapar en konflikt mellan samhällets utveckling och rekommendationerna för barns välmående. Denna studie fokuserar på förskolans användning av digitala verktyg och analoga läromedel i samband med högläsning. Syftet är att öka kunskapen om förskolläraernas användande av tryckta böcker och e-böcker i förskolan, samt belysa deras perspektiv på högläsning. Studien utgår från följande frågeställningar: *Hur används tryckta böcker och e-böcker i förskolan? I vilka syften används tryckta böcker och e-böcker i förskolan? Vilka fördelar respektive nackdelar ser pedagoger med tryckta böcker och e-böcker i förskolan ur ett pedagogiskt perspektiv?* Studien grundar sig på det sociokulturella perspektivet med fokus på samspel, social interaktion och artefakter. Studiens

empiri har samlats in genom pilotstudier, observationer och en fokusgruppsintervju på en förskola där fem av förskollärarna har deltagit i studien. Studiens resultat visar på att förskollärarna främst använder sig av analoga läromedel under högläsning i relation till verksamhetens innehåll. Samtidigt menar förskollärarna på att där inte är någon större skillnad på att använda sig av digital högläsning kontra analog högläsning. De anser att båda metoderna gynnar barngruppens språkutveckling oavsett. Slutsatsen är att pedagogerna behöver lägga fokus på att reflektera över syftet och användningen av trycka böcker och e-böcker i förskolan.

Ämnesord

Högläsning, Tryckta böcker, Digitala E-böcker, Förskola, Pedagogperspektiv

Author

Johanna Lindvall och Vilma Joneby

Title

Fiction in preschool- Educators' perspectives on reading aloud and their use of printed books and e-books in preschool

Supervisor

Jonas Asklund

Assessing teacher

Camilla Forsberg

Examiner

Maria Rosberg

Keywords

Reading aloud, Physical books, Digital E-books, Preschool, Pedagogue perspective

Förord

Vi vill rikta ett särskilt stort tack till förskolan och de förskollärare som deltog i studien. Utan er hade studien inte varit möjlig för oss att genomföra.

Vi vill också tacka vår handledare för sitt engagemang och stöttning under skrivprocessen. Vidare vill vi också tacka våra familjer för deras tålamod under vår skrivprocess.

Till sist vill vi tacka varandra för hårt och gott samarbete genom hela arbetet!

Detta arbete hade inte varit möjligt utan varandras vänskap och omtanke.

Johanna och Vilma

Innehållsförteckning

1	Inledning	8
2	Syfte och forskningsfråga	9
3	Bakgrund	9
	3.1 Högläsning i förskolan	9
	3.2 Användande av e-böcker i förskolan.....	10
	3.3 Styrdokument	11
	3.4 Begreppsdefinitioner	12
4	Forskningsöversikt.....	12
	4.1 Högläsning med tryckta böcker	12
	4.2 Högläsning och användande av e-böcker.....	14
5	Teoretiskt ramverk	17
6	Metod och bearbetning av empiri.....	19
	6.1 Val av insamlingsmetod	19
	6.1.1 Pilotstudier.....	19
	6.1.2 Observationer.....	19
	6.1.3 Fokusgruppsintervju	20
	6.2 Urval.....	20
	6.3 Etiska ställningstaganden	20
	6.4 Genomförande.....	21
	6.4.1 Pilotstudier.....	21
	6.4.2 Observationer.....	22
	6.4.3 Fokusgruppsintervju	23
	6.5 Metoddiskussion	24
	6.6 Bearbetning och analys av empiri	26
	6.6.1 Observationer.....	26
	6.6.2 Fokusgruppsintervju	26
7	Resultat	27
	7.1 Förskollärarnas användande av trycka böcker och e-böcker	27
	7.2 Pedagogers perspektiv på högläsning i förskolan	28
	7.3 Pedagogperspektiv på fördelar och nackdelar med tryckt bok och e-bok i förskolan.....	31
8	Analys av resultat.....	34
	8.1 Samspel	34

8.2 Social interaktion	35
8.3 Artefakter	36
9 Diskussion	37
9.1 Förskollärares perspektiv på högläsning	37
9.2 Fördelar och nackdelar med böcker och e-böcker	39
10 Slutsats	42
10.1 Studiens bidrag	43
Referenslista.....	44

1 Inledning

I dagens samhälle används digitala verktyg alltmer av både barn och vuxna, medan användningen av tryckta böcker minskar. Samtidigt har Folkhälsomyndigheten (2024) utfärdat nya rekommendationer som avråder barn mellan 0–2 år från att ha någon skärmtid. Och rekommenderar en begränsad skärmtid på en timme per dag för barn mellan 2–5 år. Den åldersgrupp som Folkhälsomyndighetens rekommendationer riktar sig till är densamma som förskolans barngrupper består av. I december 2024 kommer Folkhälsomyndigheten (2024) att presentera en mer utförlig vägledning kring användandet av digitala verktyg för hem, förskola och skola. Denna vägledning kan innebära en förändring i hur digitala verktyg kommer att användas i förskolan framöver. Baserat på våra tidigare erfarenheter från ett flertal verksamhetsförlagda utbildningsperioder (VFU) i förskolan, har det noterats att förskollärare främst använder digitala verktyg vid högläsning.

Det finns begränsad forskning om pedagogers perspektiv på användningen av tryckta böcker och e-böcker i förskolan. Dessutom är syftet bakom förskollärarnas val av högläsningsslag fortfarande oklart, något skribenterna för denna studie också har uppmärksammat. Därför syftar denna studie till att belysa pedagogernas avsikter med användandet av skönlitteratur, samt deras perspektiv på högläsning med tryckta böcker och e-böcker i förskolans verksamhet.

2 Syfte och forskningsfråga

Syftet med studien är att bidra med kunskap om förskollärarnas användande av tryckta böcker och e-böcker i förskolan. Samt lyfta pedagogperspektivet inom området högläsning med tryckta böcker och e-böcker i förskolans verksamhet.

För att uppnå detta syfte omfattar studien att besvara följande forskningsfrågor:

- *Hur används tryckta böcker och e-böcker i förskolan?*
- *I vilka syften används tryckta böcker och e-böcker i förskolan?*
- *Vilka fördelar respektive nackdelar ser pedagoger med tryckta böcker och e-böcker i förskolan ur ett pedagogperspektiv?*

3 Bakgrund

I denna del presenteras litteratur med fokus på högläsning och användande av e-böcker i förskolan, samt styrdokument. Avslutningsvis kommer en sammanfattad begreppsdefinition på specifika begrepp för studien.

3.1 Högläsning i förskolan

Fast (2024) skriver att barn som lyssnar till högläsning regelbundet ofta har en bättre förmåga att hantera språket. Barn som får ta del av skönlitterära texter kan få kunskap om språket samtidigt som de får ta del av ordkunskap och meningsuppbyggnad. Fast (2024) lyfter också att högläsning kan ge barn förutsättningar till att uppleva fantasi, få kunskap om livet och om samhället.

Öhman (2019) skriver att barns fantasi och föreställningsförmåga stimuleras av att lyssna till högläsning. Heimer (2023) belyser att litteratur kan skapa möjligheter för barn att ta del av texter från olika delar av världen och på så sätt få en bred kunskap om hur människors relationer och levnadsvillkor kan se ut. Högläsning kan också inspirera barn till att vilja få mer kunskap utifrån bokens handling och karaktärer. Heimer (2023) talar även om att litteratur inte enbart hjälper oss att förstå vår omvärld utan också oss själva. ”Med hjälp av litteraturen kan vi definiera och omdefiniera vilka vi är och vilka vi skulle kunna bli” (Heimer, 2023, s.21). Fast (2015) beskriver att ”berättelser kan fungera som en spegel” (Fast,

2015, s.43). Med det syftar Fast (2015) på att man kan känna igen sig själv i det som framkommer under högläsningen, till exempel en specifik händelse, känslor och tankar. Med stöd av litteraturen kan man också bearbeta olika upplevelser och barnets självkänsla kan stärkas när de får uppleva att det kan finnas andra som delar samma tankar och åsikter som en själv. Fast (2015) beskriver att ett barn som får ta del av bokens bilder under högläsning kan skapa en mening av berättelsens innehåll i kombination med barnets egna erfarenheter. Barnets uppfattning och meningsskapande av en berättelse är något som kommer att förändras med tiden som barnet blir äldre och får ta del av nya upplevelser och erfarenheter. Jönsson (2009) nämner att den sociala läsningen tillsammans med andra är minst lika viktig, genom att tillsammans gå igenom bokens innehåll under och efter läsningen. Att högläsning skapar möjligheter för samtal är även något som Fast (2011) belyser. Alatalo (2021) tar också upp vikten av att låta barn lyssna till högläsning och att i tidig ålder låta barnen få vara med och samtala om bokens innehåll. Detta gör så att barnets ordförråd och språk utvecklas. Fast (2015) belyser även att barn måste få förutsättningar till att prata om berättelser som de fått ta del av. När pedagoger låter barn reflektera och dela sina tankar och upplevelser av berättelsen kan en social interaktion ske mellan både barn och vuxna. Körling (2022) lyfter att ” Vi behöver främja lyssnandet eftersom det gör att vi kan lära oss men också knyta an till andra människor som vill berätta och bli lyssnade till.” (Körling, 2022, s.115). Fast (2015) menar att när barn får lyssna på berättelser lär de sig mycket om andra människor, hur det är att vara vuxen, hur det kan vara att leva i ett annat land eller i hur det var att leva i en annan tid.

3.2 Användande av e-böcker i förskolan

Alatalo (2021) beskriver att det blir mer och mer vanligt att använda surfplattor när det kommer till läsning med små barn. Detta är något som även Hermansson och Olin-Scheller (2019) belyser och de hävdar att användandet av e-böcker i förskolans verksamhet är förhållandevis ganska nytt och att det finns få studier som undersöker e-bokens funktion i förskolan. Hermansson och Olin-Scheller (2019) beskriver utvecklingen av e-böcker och att animationer och ljudeffekter som har tillkommit, vilket har lett till att det används alltmer i förskolan. Nilsen (2024) hävdar att e-böcker kan skapa en större möjlighet för barn att lyssna på

böcker hur ofta de vill och när de vill utan att en pedagog deltar under lyssnandet. Även Skolverket (2021) lyfter att en e-bok har en större variation av möjligheter jämfört med en tryckt bok. E-böcker kan idag vara multimediala och på så sätt innehålla mer än text och bild. De kan även innehålla länkar, ljudeffekter och textuppläsning. Nilsen, Petersen och Danielsson (2023) beskriver det digitala mediet Polyglutt som är en app som efterliknar ett digitalt bibliotek där man kan få tillgång till både bild, text och uppläsningmöjlighet av bokens innehåll.

Att digitalisera något är att ersätta något som tidigare utförts på ett analogt vis med ett digitalt tillvägagångssätt, men egentligen utan att själva innehållet förändras (Jäverbring, 2021, s.16)

Jäverbring (2021) berättar att en tryckt bok kan ersättas av en e-bok på en skärm där pedagoger kan fortsätta att fullfölja läsningen på samma sätt som innan. Jäverbring anser vidare att e-böcker via en stor skärm är ett smart sätt att få med alla barn under högläsningen. När e-bokens bilder visas upp på storbildskärm möjliggör detta att alla barn kan se e-bokens innehåll samtidigt och att uppmärksamheten är på sagan.

3.3 Styrdokument

Förskolan styrs av Skollagen och Läroplanen. Läroplanen för förskolan utgår från Skollagen och innehåller flera mål och riktlinjer som förskolans verksamheter ska följa. I Skollagen 8 kap 2 § (SFS 2010:800) är det förskolans ansvar att tillgodose barns utveckling, lärande och ge barnen trygghet samt omsorg. I Läroplan för förskolan (Skolverket, 2018) står det att barn ska få en inspirerande miljö där de kan få möjlighet till att utveckla sitt språk med hjälp av högläsning och genom boksamtal. Vidare står det att ”Förskollärare ska ansvara för att varje barn får använda digitala verktyg på ett sätt som stimulerar utveckling och lärande” (Skolverket, 2018, s.15). Ytterligare beskrivs det att samspelet mellan barnen i barngruppen är betydelsefullt eftersom detta utvecklar barns lärande i förskolan. Barnen får kunskaper genom att iakttä, samtala och reflektera. ”Undervisningen ska baseras på såväl att barnen lär tillsammans och av varandra som samspelet mellan vuxna och barn” (Skolverket, 2018, s.11). I Barnkonventionen (SFS 2018:1197) artikel 17 står det att barn ska få tillgång till information från internet,

tv eller radio. Ytterligare under artikel 17 står det att ”konventionsstaterna ska för detta ändamål: (c) Uppmuntra produktion och spridning av barnböcker” (SFS 2018:1197).

3.4 Begreppsdefinitioner

Begreppet *e-bok*, syftar till digitala skönlitterära böcker som kan läsas eller lyssnas på med hjälp av en surfplatta och digitala medier i form av olika appar. Dessa medier är utformade så att man kan få tillgång till bokens text och bild, samt möjlighet till att använda en uppläsningfunktion. Själva utförandet av högläsning med e-bok kan variera från att man läser ifrån surfplattan eller att man kan kopplar upp den på en större skärm med hjälp av en projektor. Begreppet *tryckt bok* avser traditionella fysiska skönlitterära böcker. Begreppet *högläsning* avser att en pedagog läser någon form av skönlitterär text högt med hjälp av en tryckt bok eller en e-bok. Det *pedagogiska perspektivet* avser yrkesverksamma förskollärares uppfattning och yrkeserfarenheter. Med begreppet *interaktiv högläsning* menar vi att en vuxen läser högt för barnen samtidigt som personen ställer frågor som kan engagera barnen under högläsningen. Begreppet *enkelriktad högläsning* syftar till att en vuxen läser högt för barnen där de endast lyssnar på berättelsen utan någon annan form av inkludering.

4 Forskningsöversikt

I den här delen presenteras tidigare forskning inom området högläsning i förskolan. Forskningsartiklarna riktar fokus på olika områden inom högläsning med tryckt bok och e-bok, samt användande av e-böcker i förskolan.

4.1 Högläsning med tryckta böcker

Alatalo och Westlund (2021) har genomfört en studie där de undersöker förskollärares uppfattningar av högläsning som ett verktyg för att stödja barns språkutveckling. Studien inleddes med att förskollärare filmades under högläsningundervisningar. Förskollärarna som deltog i filmen besvarade på didaktiska frågor som var kopplat till inledning och avslutning på sin undervisning. Syftet med filmmaterialet var att det skulle användas som ett underlag till de andra deltagarna i fokusgruppsintervjuerna. Tre

fokusgruppsintervjuer genomfördes med totalt fem förskollärare i varje grupp. Förskollärarna som deltog i fokusgruppsintervjun hade ingen tidigare relation till varandra. Deltagarna kom från två olika kommuner, en kommun var en landsbygdskommun och den andra var en storstadskommun. Det inspelade underlaget gav förskollärarna möjlighet att kritiskt diskutera både sina egna och den undervisande förskollärarens förhållningssätt med fokus på inledning och avslutning på högläsningstillfället. Resultatet visar på att förskollärarnas personliga och praktiska kunskaper genomsyrar den dagliga undervisningen. Förskollärarna menar att det är av vikt att ha daglig högläsning med åtföljt av textsamtal, samtidigt beskriver förskollärarna att yttre faktorer påverkar deras möjligheter till att genomföra daglig högläsning. Ytterligare lyfter Alatalo och Westlund att böcker är ett bra redskap för ett tematiskt arbete eftersom det kan öppna upp för en diskussion och skapa ett samspel hos barnen. Alatalo och Westlund (2021) belyser också hur viktigt det är att pedagogen noga väljer böcker utifrån barns intressen och erfarenheter, eftersom det utvecklar deras språk och läskunnighet. Fortsättningsvis betonar Alatalo och Westlund (2021) hur viktigt det är att ställa öppna frågor kopplat till texten och understryker hur viktiga bilderna är. De bedöms vara viktiga under högläsning eftersom bilderna ofta öppnar upp för en diskussion. Från studiens resultat förekom det att förskollärarnas syfte med högläsning är att sammanföra hela barngruppen under läsvidan och att det blir en stund för avslappning. Under högläsningen får barnen även lära sig att sitta stilla och lyssna. Alatalo och Westlunds resultat och slutsats kan gällas på en generell nivå utifrån flera aspekter. Eftersom deltagarna kom från olika kommuner vidgas perspektivet på en eventuell variation av undervisningsmetoder utifrån förskolornas olika placering. Med det inspelade materialet som grund kunde deltagarna i fokusgruppsintervjun relatera, reflektera och diskutera sitt eget förhållningssätt, samt den undervisande pedagogens förhållningssätt. Detta i sig utgör en variation av förskollärarperspektiv utifrån deras respektive yrkeserfarenheter. Barclay (2014) forskar om barns tidiga läskunnighet. I artikeln skriver Barclay att det är positivt att högläsa för barn, men att pedagoger kan med fördel använda sig av olika strategier som interaktiva lässtunder för att gynna barns läskunnighet ytterligare. Med en interaktiv läsning kan förskollärare samtala

och ställa frågor som kan hjälpa barnen att utveckla sitt ordförråd, sin förmåga av att förstå och kunna återberätta bokens innehåll. Ytterligare framgick det att daglig läsning förbättrar barnens alfabetiska kunskaper, vilket i sin tur gör det lättare för dem att känna igen bokstäver.

4.2 Högläsning och användande av e-böcker

Barn som föds idag växer upp i en digitaliserad värld med olika digitala verktyg, så som e-böcker (Seçim & Toledo, 2023). Nilsen, Petersen och Danielsson (2023) har undersökt e-boks appen Polyglutts möjligheter till att stödja flerspråkighet genom att intervjua 17 pedagoger. I studien deltog nio olika förskolor från en storstad i Sverige. Metoden som Nilsen, Petersen och Danielsson har använt sig av är semistrukturerade intervjuer. De semistrukturerade intervjuerna spelades in och transkriberades. Därefter gjordes en kvalitativ innehållsanalys utifrån förskollärarnas intervjusvar. Syftet med intervjun var att synliggöra förskollärarnas beskrivning av användandet av appen Polyglutt, samt deras syn på appens möjligheter att stödja flerspråkighet. I resultatet framkommer först appen Polyglutts potential för flerspråkande, sedan presenterades resultatet från intervjun. I appen finns det en kategori som heter ”Språkhylor” i den finns böcker på 67 olika språk, även TAKK och syntolkning finns tillgängligt. För varje språk finns även en separat bokhylla där läsaren kan se bokens omslag och titel på det enskilda språket. Sammanfattningsvis kom förskollärarna fram till att appen kan ge potential till att inkludera flera språk i förskolan, samtidigt lyfter de en nackdel som är att högläsningen är inspelad vilket påverkar möjligheterna till att anpassa högläsningens tempo. Fördelen med e-bok är att den kan kopplas upp med en projektor. Vilket innebär att alla barn kan se den digitala e-boken och att barnen får möjlighet till ett bättre fokus. Nilsen, Petersen och Danielssons resultat bör användas med en viss försiktighet utifrån aspekterna att deltagarna kommer från samma kommun och med stor sannolikhet känner varandra sedan tidigare. Detta skulle kunna påverka deras intervjusvar. Studiens empiri har samlats in med enbart en metod, semistrukturerade intervjuer som grundas på bestämda frågor vilket kan begränsa studiens resultat.

Dore et al. (2018) har undersökt om barn kan förstå en berättelse från en e-bok efter att ha lyssnat med uppläsningfunktionen, utan uppläsningfunktionen, samt från en vuxen som läser. I studien deltog 135 barn i åldrarna 4-5år, 67 flickor och 68 pojkar. Dessa barn kunde uttrycka sig verbalt, engagera sig i e-böcker och hade uppmärksamhetsförmågan. Innan studien genomfördes fick vårdnadshavare skriva på ett informerat samtycke och barnen ett muntligt samtycke. Det framkom att studien genomfördes i ett testrum. I rummet var vårdnadshavarna, barn och forskaren närvarande. Vårdnadshavarna fick under studiens gång läsa e-boks appen Epicl högt för sitt barn i ett intilliggande rum där forskaren väntade utanför. Under nästa tillfälle undersökte forskaren hur barnet kunde ta sig an e-boken med ljudberättarfunktionen. Forskaren satt bakom barnet och vårdnadshavaren var inte närvarande i rummet. Nästa tillfälle satt forskaren bakom barnet och undersökte hur barnet använde e-boken och utan ljudboksutspelaren. Forskaren bad barnen att berätta om boken och ställde sedan 12 flervalsfrågor om bokens innehåll med två olika svarsalternativ. Dore et al. (2018) resultat lyfter fördelarna med att använda sig av e-böcker i stället för de traditionella böckerna. I studien beskrivs det att barn kan lyssna själva på e-böcker utan en närvarande vuxen och ändå förstå berättelsen, eftersom de kan använda sig av uppläsningfunktionen. Däremot framgår det att när barn lyssnar på e-böcker tillsammans med en vuxen, skapas det en social interaktion och på så sätt en bättre förståelse genom att samtala under högläsningen. När en vuxen läser, kan hen få möjlighet till att uppmärksamma om barnet förstår bokens handling, intresse och kunna ställa frågor. Avslutningsvis betonas vikten av att undersöka när och hur digitala verktyg kan bidra till barns lärande. Detta bör göras genom att först läsa på om den pedagogiska appen innan den används. Studiens resultat och slutsatser kan gälla på en generell nivå utifrån faktorerna av ett stort deltagarantal. Att forskarna har använt sig av både observationer och intervjuer vilket kan ge ett övergripande perspektiv på området. Samt att de också utgick från vårdnadshavarnas roll på barns lärande, vilket ger ytterligare ett perspektiv.

Martin-Beltrán et al. (2017) har i sin studie undersökt vilken bokform som mest intresserar barn genom att jämföra deras engagemang i digitala e-böcker och

fysiska böcker. I studien genomfördes observationer av tolv lektioner på fyra grundskolor. Forskarna samlade in 107 timmars inspelat material från observationerna. En enkätdata genomfördes där 123 förskolebarn och 65 fjärdeklassare deltog. Ett begränsat antal insamlat material analyserades från tio förskolebarn och sex fjärdeklassare. Syftet var att undersöka deras uppfattningar om olika texttyper under en digital och en bokbaserad lektion. Från studiens resultat framhävs betydelsen av mänsklig interaktion när det gäller användningen av digitala texter snarare att använda e-bokens färdiga ljudinspelningsfunktion. Att låta en vuxen läsa den digitala e-boken har en viktig betydelse för barns utveckling av läskunnighet. Det framkom också från enkätstudien att 73 av 123 förskolebarn tyckte mer om att använda den digitala texten på surfplattan framför den fysiska boken, huvudsakligen på grund av surfplattans animeringar och ljudfunktioner. Studiens resultat och slutsatser kan gälla på en generell nivå, utifrån faktorerna att forskarna har använt sig av flera metoder och högt antal deltagare från både förskola och grundskola. Observationerna spelades in, vilket ger forskarna förutsättningar till att kritiskt granska och reflektera över materialet flera gånger utifrån olika perspektiv. Detta kan utgöra en grund för ett trovärdigt resultat. Martin-Beltrán et al. (2017) studie kan även relateras till en annan artikel skriven av Neumann (2020) där forskaren observerade en förskollärare som läste samma saga i olika bokformer (en e-bok från en iPad och en tryckt fysisk bok) för 13 barn i åldrarna 2 till 4 år. Studien resulterade i vikten av att pedagoger är delaktiga, ställer frågor och stöttar barns bokupplevelser både genom högläsning med e-böcker och tryckta böcker. Detta för att hjälpa barnen att bättre förstå bokens handling och svåra ord.

Studios resultat bör användas med en viss försiktighet utifrån faktorerna att endast en förskollärare har observerats i en mindre barngrupp. Något som forskaren själv tar upp är att förskolläraren enbart har använt sig av en sagobok i olika bokformat vilket också gör att resultatet inte kan generaliseras.

Reich et al. (2019) har gjort en studie där 200 hundra barn i åldrarna 3–5 år från tio förskolor fick lyssna till samma bok två gånger. De fick först ta del av en tryckt bok där en av forskarna läste och sedan en e-bok via uppläsningfunktionen. Högläsningstunderna filmades i syfte att kategorisera

utifrån barnens uppmärksamhet, engagemang och språkbruk. Efter högläsningen ställde forskarna 14 frågor till barnen om bokens innehåll. I studiens resultat var det 161 av 200 barn som registrerades, de andra barnens uttryck kunde inte användas på grund av nekat samtycke från respektive barns vårdnadshavare. Resultatet visade att barnen tyckte lika mycket om den digitala e-boken som den tryckta boken. Barnen kom dock ihåg fler detaljer från den tryckta boken än från den digitala e-boken. Det framkom också att barnen blev nyfikna och ville prata mer om den digitala enheten, vilket kan ha en inverkan på små barns läsning. Studiens resultat kan gälla generellt utifrån flera perspektiv. Ett stort antal deltagare från olika förskolor. Forskarna använde sig av ett flertal metoder för empiriinsamling och det insamlade materialet analyserades sedan i tre olika kategorier vilket utgör en grund för ett väl analyserat slutresultat.

5 Teoretiskt ramverk

Studiens teoretiska ramverk utgår från den sociokulturella teorin, som kommer att ligga till grund för studiens analys. Att använda det sociokulturella perspektivet i denna studie baseras på skribenternas erfarenheter från sex tidigare individuella VFU-perioder (verksamhetsförlagd utbildning). Under vår VFU-perioder har vi kunnat synliggöra tre begrepp inom det sociokulturella perspektivet vid högläsningssituationer i förskolan: *samspel*, *social interaktion* och *artefakter*. Dessa tre begrepp kommer att vara i fokus för studien.

Utifrån observationer från våra tidigare VFU-perioder framgår det att samspel ofta uppstår mellan barnen i gruppen och mellan barngruppen och den läsande pedagogen. Detta samspel kan visa sig när barnen eller pedagogen ställer frågor och reflekterar tillsammans. Barnen brukar även iaktta och imitera varandra. Att ge barnen förutsättningar till att imitera och iaktta sin omgivning har en stor betydelse för att de ska kunna få ta del av kunskap och kunna delge varandra med ny kunskap. På så sätt lär vi av varandra i olika sociala sammanhang. Säljö (2021) betonar Vygotskijs tankar om att små barn anpassar sig i samspel med andra utifrån den omvärld som barnet möter. Människor inhämtar kunskap från omvärlden som gör att de kan få en förståelse för hur världen fungerar, en förståelse för sin kropp och hur man kan agera i sociala sammanhang (Säljö,

2021). Samspelet kan i sin tur leda till en social interaktion. Social interaktion bygger på den kunskap som barnet har fått ta del av under samspelet, som barnet sedan använder sig av i andra sociala sammanhang. Under våra tidigare VFU-perioder har vi även kunnat ta del av hur samspelet och barnens tankar kan synas i den fria leken. Ett exempel är att en barngrupp har fått ta del av högläsning där de har läst en bok om de tre små grisarna. Efter läsningen uppmärksammades det att barnen hade tagit med sig bokens handling i sin fria lek genom att de försökte blåsa omkull olika leksaker och material så som vargen gjort med grisarnas hus i sagan. Detta visar på att barnen provar sina nya kunskaper i ett annat socialt sammanhang. Säljö (2021) talar om att människor kan få kunskap genom egna erfarenheter och sedan få ny kunskap från varandra till exempel, om hur man ska agera i specifika situationer. Erfarenheterna kan spridas snabbt och kunskapen kan delas vidare mellan varandra.

Något som också uppmärksammats under skribenternas tidigare VFU perioder är att pedagogerna använder sig av artefakter under högläsning. Artefakter som pedagogerna då använde sig av var bilder eller leksaker. När artefakterna användes upplevdes barnen mer engagerade och delaktiga av bokens innehåll. Säljö (2021) beskriver att artefakter är de redskap vi människor använder i vår vardag och som samverkar med varandra. Säljö (2014) belyser att artefakter bygger på att vi använder oss av medierade redskap, såsom en linjal eller att vi läser en bok via en digitalplattform. Säljö (2021) beskriver att det sociokulturella perspektivet bygger på att människor kan lära sig av varandra. ”I ett sociokulturellt perspektiv kan vi inte [...] undvika att lära: frågan är snarare vad vi lär oss i olika situationer” (Säljö, 2014, s.47). Utifrån detta anser vi att det sociokulturella perspektivet är värdefullt för studien.

6 Metod och bearbetning av empiri

I detta avsnitt presenteras studiens insamlingsmetoder, urval, etiska ställningstagande, genomförande, metoddiskussion samt bearbetning och analys av empiri.

6.1 Val av insamlingsmetod

Studiens ursprungliga plan var att samla in empiri via triangulering, med hjälp av en digital enkät, fokusgruppsintervjuer och observationer. På grund av ett begränsat antal deltagare i studien anpassade vi metoderna och använde oss av pilotstudier, observationer och en fokusgruppsintervju.

6.1.1 Pilotstudier

Syftet med pilotstudierna är att testa intervjufrågornas kvalitet. Holme och Solvang (1997) förklarar att en pilotstudie används för att kunna testa frågornas kvalitet på valfria personer innan den huvudsakliga intervjun genomförs. Denscombe (2018) betonar att man alltid ska prova metoden innan den används i en empirisk datainsamling för att undvika komplikationer som kan påverka studiens resultat.

6.1.2 Observationer

Syftet med att använda observationer är att undersöka pedagogernas användning av tryckta böcker och e-böcker i förskolan. Holme och Solvang (1997) beskriver att observationer kan genomföras under kortare perioder tillsammans med de personer som ska undersökas. Denscombe (2018) förklarar att forskare ska anteckna de händelser som inträffar under observationerna i ett observationsschema (Denscombe, 2018). Ett observationsschema skapades och riktades mot olika högläsningsmetoder (Se bilaga 1). I observationsschemat fanns det också utrymme för anteckningar som kunde ge en mer detaljerad beskrivning av observationerna. Denscombe (2018) nämner att ett observationsschema kan användas under observationerna för att ge förutsättningar att analysera det insamlade materialet. Därför är det viktigt att observationsschemat anger vad som ska observeras.

6.1.3 Fokusgruppsintervju

Syftet med fokusgruppsintervjun är att synliggöra pedagogernas perspektiv på högläsning med tryckta böcker och e-böcker. Holme och Solvang (1997) menar att en gruppintervju kan lyfta fram möjligheter till en diskussion mellan deltagarna och att deras åsikter och synpunkter kan lyftas fram. Denscombe (2018) förklarar att forskaren bör komma med ett valt ämne för en fokusgruppsintervju, i detta fall högläsning med tryckta böcker och e-böcker, samt pedagogers uppfattningar om högläsning i förskolan. Ambitionen är att använda ljudupptagning som insamlingsmetod för intervjun, varefter det insamlade materialet kommer att transkriberas. Denscombe (2018) betonar att intervjuer kan spelas in i syfte att kunna analysera och reflektera över det insamlade materialet i efterhand. Han förklarar också att en transkribering sker genom att ljudinspelningen överförs i skrift, vilket kan underlätta för forskarna till att göra jämförelser och sökningar (Denscombe, 2018).

6.2 Urval

Urvalet i studien är ett bekvämlighetsurval då skribenterna kontaktade rektorer och förskollärare från sina tidigare VFU-platser. Att använda bekvämlighetsurval är något som Denscombe (2018) beskriver är en fördel eftersom forskaren kan ta vara på sina kontakter, vilket är ett effektivt urval för kortvariga studier. Att använda sig av ett bekvämlighetsurval kan öka svarsfrekvensen, då forskaren oftast har någon form av relation till deltagarna, exempelvis kollegor eller bekanta.

6.3 Etiska ställningstaganden

Studien utgår från de fyra etiska huvudprinciperna: Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2017). Med utgång från dessa principer har vi skickat information och kontaktat rektorer på fem förskolor i södra Sverige via mejl. De fick en kort beskrivning av studiens innehåll och syfte, samt en förfrågan om deltagarintresse från förskollärarna i respektive verksamhet. Löfdahl Hultman (2021) skriver att rektorer behöver ge tillåtelse för intervjuer med pedagogerna på förskolan innan en intervju kan börja. Efter att ha fått respons från rektorer eller förskollärare

skickade en samtyckesblankett och ett detaljerat informationsbrev om studien. Samtyckesblanketten (Se bilaga 3) innehöll information om att empirin kommer att samlas in via dokumentation, fokusgruppsintervju och observationer. Det framgick också att respektive förskola och deltagares integritet skyddas genom anonymitet i studien, samt att de har rätt att avbryta eller återkalla sitt deltagande när som helst. I samtyckesblanketten inkluderades även konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Dessa krav innebär att information som framkommer vid empirinsamlingen inte sprids vidare till obehöriga utanför studien, samt att uppgifter endast används för vetenskapligt ändamål (Vetenskapsrådet, 2017).

6.4 Genomförande

I denna del beskrivs genomförandet av empirinsamlingen i detalj och i ordningsföljd med insamlingsmetoderna som rubriker: *Pilotstudier*, *Observationer* och *Fokusgruppsintervju*. Studien inleddes med att tidigare VFU-platser kontaktades, i detta fall var det fem förskolor i södra Sverige. En komplikation som uppstod var att endast två förskolor gav respons. På en av förskolorna kunde endast två yrkesverksamma förskollärare delta, vilket blev ett för litet antal för att kunna genomföra en fokusgruppsintervju. Enligt Denscombe (2018) är fem till sex deltagare en lagom grupp för att få fram pedagogernas åsikter och synpunkter. Detta ledde till att endast en förskola hade tillräckligt många deltagare för att kunna genomföra en fokusgruppsintervju. Därav togs beslutet att enbart fokusera på en förskola med observationer och fokusgruppsintervju i denna studie. Undersökningsgruppen som studien riktar sig till är utbildade förskollärare som är yrkesverksamma i förskolan.

6.4.1 Pilotstudier

Pilotstudierna utgick från ett utkast av frågeställningar som skribenterna skrivit fram inför fokusgruppsintervjun. Två förskollärare från separata förskolor deltog i syfte att undersöka frågornas kvalité och eventuella utvecklingsmöjligheter inför den huvudsakliga fokusgruppsintervjun. De två förskollärarna som deltog i pilotstudien har ingen relation till varandra eller till respektives arbetsplats. Pilotstudierna genomfördes av skribenterna var för sig i form av varsin intervju som spelades in. Respektive intervju blev ca 30 minuter långt. Frågorna som

användes hade formulerats i två kategorier, riktade mot tryckta böcker respektive e-böcker i förskolan. Efter genomförda pilotstudier korrigerades frågorna till en gemensam kategori för både tryckta böcker och e-böcker i förskolan i stället för en kategori med frågor som riktades till tryckta böcker och sedan annan kategori med liknande frågor som riktades till e-böcker (Se bilaga 2).

6.4.2 Observationer

Inför studiens observationstillfällen skickades en kortfattad information ut till en förskola från en tidigare verksamhetsförlagda utbildning (VFU). I informationen ställdes frågan om att observera en valfri förskollärares lässtund med fokus på den läsande pedagogen. Syftet med den kortfattade informationen var att pedagogerna fritt skulle välja material och bestämma hur lässtunden skulle genomföras.

Förskollärarna gav oss sitt godkännande att observera en valfri pedagog från förskolans fem avdelningar. En sådan observation kallas för en ”öppen observation” enligt Holme och Solvang (1997). Syftet med observationerna var att undersöka hur förskollärarna använde tryckta böcker och e-böcker i förskolan.

Observationerna genomfördes på fem av sex avdelningar under två vardagar, den sjätte observationen ställdes in på grund av sjukdom. Förskollärarna som observerades blev slumpmässigt samma deltagare som i övriga delar av studien.

Observationstillfällena var planerade inför våra besök och pedagogerna meddelade oss en tid som fungerade för verksamheten. Som stöd för insamling av material under observationerna använde vi oss av varsitt observationsschema (Se bilaga 1), som vi fyllde i individuellt under lässtunden. Vid varje

observationstillfälle placerade vi oss vid sidan av barngruppen för att kunna observera förskolläraren tillsammans med barnen och för att undvika att påverka barngruppens fokus under lässtunden. De genomförda observationerna är vad Denscombe (2018) kallar för en direkt observation, där forskaren observerar med synen och är en passiv deltagare för att inte påverka observationstillfället.

Observationerna varade mellan 5–15 minuter. Deltagarantalet under lässtunderna varierade, vilket främst berodde på att observationer skedde vid olika tider under två dagar. Den första dagen genomfördes tre observationstillfällen.

Observationstillfälle 1 skedde under förmiddagen kl. 9.30-9.40 och vid detta tillfälle deltog sju av fjorton barn. Förskolläraren förklarade att de brukar läsa för

halva barngruppen på förmiddagen och för den andra halvan på eftermiddagen. Observationstillfälle 2 skedde efter lunch kl. 12.00-12.15 och vid detta tillfälle deltog åtta av nitton barn. Observationstillfälle 3 skedde kl. 12.20-12.30 och där deltog elva av tjugotvå barn. Dagen efter genomfördes ytterligare två observationer. Observationstillfälle 4 genomfördes på förmiddagen kl. 9.30-9.40 och i denna lässtund deltog fem av arton barn. Ett mindre antal barn deltog vid det fjärde högläsningstillfället detta på grund av komplikationer i personalgruppen vilket ledde till att förskolläraren valde att handplocka ett litet antal barn som kunde ta del av lässtunden. Den sista observationen, observationstillfälle 5 genomfördes under eftermiddagen kl. 14.10-14.15 och då närvarade sju av elva barn. Efter genomförda observationstillfällen analyserades och sammanställdes varje observationsschema utifrån de kategorier som observationsschemat innehöll. Syftet med att använda observationsscheman (Se bilaga 1) var även att kunna synliggöra likheter och skillnader i förskollärarnas genomförande av högläsning. Efter sammanfattning av alla observationsscheman kunde vi identifiera ett mönster av att artefakter användes under lässtunderna, vilket ledde till att ytterligare en fråga om syftet med att använda artefakter under högläsning lades till i frågeformuläret inför fokusgruppsintervjun.

6.4.3 Fokusgruppsintervju

Fokusgruppsintervjun genomfördes i förskolans personalrum under ordinarie arbetstid. Intervjun inleddes med att välkomna och tacka för deras engagemang och deltagande i vår studie. Samtyckesblanketterna samlades in och förskollärarna informerades ännu en gång om att intervjun skulle spelas in i syfte att analysera och bearbeta materialet i efterhand. Fyra av sex pedagoger deltog i intervjun; två kunde inte närvara på grund av sjukdom. Under intervjun använde vi oss av ett frågeformulär med sjutton frågor och fyra följdfrågor (Se bilaga 2). En av skribenterna var samtalsledare medan den andra skribenten ansvarade för ljudinspelning och transkribering. Samtalsledaren inledde med att förklara att frågorna skulle ställas öppet till gruppen och att det var fritt fram för samtal, diskussion och reflektion. Under intervjun var båda skribenterna uppmärksamma på om någon fråga behövde förtydligas och ställde följdfrågor utifrån diskussionernas riktning. Intervjun avslutades med att fråga om förskollärarna

hade något som de ville lyfta ytterligare utöver de ställda frågorna. Intervjun varade i cirka 40 minuter, vilket höll sig inom den informerade tidsramen. Fokusgruppsintervjun spelades in och transkriberades under tiden som intervjun genomfördes med hjälp av Word-dokument, vilket sparade tid i transkriberingsprocessen. Eftersom förskollärarna arbetade på individuella avdelningar med olika åldersgrupper fick vi en bred variation av tillvägagångssätt och perspektiv på högläsning riktat till olika åldrar. De fyra förskollärarna som deltog hade mellan sju och trettio års yrkeserfarenhet, vilket också gav oss en bredd av pedagogisk yrkeserfarenhet.

6.5 Metoddiskussion

I denna del kommer vi att lyfta metodernas styrkor och svagheter kopplat till studiens syfte och forskningsfrågor. Syftet med studien är att bidra med kunskap om förskollärarnas användande av tryckta böcker och e-böcker i förskolan. Samt lyfta pedagogperspektivet inom området högläsning med tryckta böcker och e-böcker i förskolans verksamhet. I vilka syften används tryckta böcker och e-böcker i förskolan? Vilka fördelar respektive nackdelar ser pedagoger med tryckta böcker och e-böcker i förskolan ur ett pedagogperspektiv?

Att använda både observationer och fokusgruppsintervju kunde ge studien ett helhetsperspektiv inom ämnet på den enskilda förskolan. Observationerna gav oss möjligheter att synliggöra olika tillvägagångssätt av högläsning. Utifrån observationerna uppmärksammades även att många av förskollärarna använde sig av artefakter. Detta bidrog till att ytterligare en fråga lades till inför fokusgruppsintervjun, nämligen om förskollärarnas syfte med att använda artefakter under högläsning. Utan observationerna hade detta perspektiv inte kunnat lyftas och med hjälp av fokusgruppsintervjun kunde vi få en djupare förklaring och förståelse för förskollärarnas syfte med att använda artefakter under högläsning. En kritisk aspekt är att alla observationstillfällen var planerade, vilket kan ha haft en påverkan på resultatet än om vi hade observerat respektive avdelning under en längre tid. På så sätt hade vi kunnat få förutsättningar till att ta del av både planerade och spontana högläsningstunder och eventuellt fått en större variation av genomförande. Den främsta anledningen till att

observationstillfällena var planerade var att vi skribenter inte hade någon vetskap om eller hur kontinuerligt respektive avdelning genomförde högläsning. Observationstillfällena hade också kunnat genomförts med att vi valt att observera ett högläsningstillfälle som var digitalt och ett som var med en tryckt bok. På så sätt hade vi kunnat synliggöra pedagogernas olika genomförande av olika högläsningssituationer. Hade vi inte informerats om att högläsningen var i fokus hade resultatet också kunnat bli annorlunda. Med en öppen utgångspunkt hade inte förskollärarna fått förutsättningar till att tolka och anpassa en specifik undervisningssituation inför vårt besök.

Fokusgruppsintervjun gav oss möjlighet att ta del av förskollärarnas olika synsätt, erfarenheter och perspektiv inom ämnet. Inför intervjun fick vi veta att två av sex förskollärare inte hade möjlighet att närvara på grund av sjukdom. Fördelen med pilotstudierna var att vi kunde anpassa frågorna i förväg och på så sätt få fram tydliga frågor till fokusgruppsintervjun. Detta ledde till att studien kunde få övergripande och utförliga svar från de förskollärare som kunde närvara. Denscombe (2018) skriver att forskare alltid ska prova metoden innan den används i sin empirinsamling för att undvika komplikationer som kan påverka studiens resultat. Det som hade kunnat utveckla studien är om fler förskollärare hade kunnat delta i pilotstudien. Med fler deltagare hade studien fått förutsättningar till ett bredare perspektiv på frågornas formulering, innehåll och kvalitet. Ytterligare en pilotstudie hade kunnat genomförts på de korrigerade frågorna i syfte att säkerställa de omformulerade frågornas kvalitet innan intervjutillfället. Bortfallet av ett observationstillfälle och de två deltagarna som inte kunde närvara i fokusgruppsintervjun påverkade inte insamlingen av empiri i någon större utsträckning. Det som hade kunnat göra att studiens resultat blivit annorlunda är om fler förskolor hade återkommit med respons och haft möjlighet att delta i studien. Om fler förskolor hade deltagit i studien var grundtanken att enbart använda fokusgruppsintervjuer som insamlingsmetod. Det hade dock begränsat studiens resultat då vi inte skulle kunna ha tagit del av samma helhetsperspektiv som observationerna gav oss i denna studie.

6.6 Bearbetning och analys av empiri

Empirin kommer att kategoriseras utifrån observationer och fokusgruppsintervju. Det insamlade materialet från båda metoderna har bearbetats med hjälp av tematisk kodning som beskrivs under rubrikerna nedan.

6.6.1 Observationer

Observationerna bearbetades med hjälp av en tematisk kodning efter tre teman som synliggjorts under sammanställningen av tio observationsscheman. Den tematiska kodningen för observationerna är: *Tryckta böcker och e-böcker, Enkelriktad eller interaktiv högläsning, samt Användande av artefakter under högläsning.*

Under observationstillfällena använde skribenterna varsitt observationsschema för att strukturera och synliggöra genomförandet av lässtunderna. Totalt sammanställdes tio observationsscheman från fem observationstillfällen.

Sammanställningen genomfördes genom att jämföra och sammanfatta samtliga observationsscheman i ett gemensamt dokument, där vi konkret kunde synliggöra och jämföra likheter och skillnader utifrån våra observationer. Sammanfattningen ledde till den tematiska kodningen som utgår från att förskollärarna använde sig av tryckta böcker i olika format. Högläsningen var mestadels interaktiv, men det förekom även enkelriktad högläsning med minimalt inslag av interaktivitet.

Dessutom använde tre av fem förskollärare artefakter av olika slag, såsom bilder eller leksaker under lässtunden.

6.6.2 Fokusgruppsintervju

Fokusgruppsintervjun bearbetades utifrån en tematisk kodning inom fyra teman: *Högläsning med tryckt bok och e-bok, Interaktiv och enkelriktad högläsning, Användande av artefakter under högläsning samt Fördelar och nackdelar med tryckt bok och e-bok i förskolan – ur ett pedagogperspektiv.*

Efter avslutad fokusgruppsintervju lyssnade skribenterna igenom det inspelade materialet och jämförde det med den transkriberade texten, som omfattade totalt 15 sidor. Syftet var att anonymisera och korrigera stavfel som uppstått på grund av dialekter och en variation av ljudnivåer under transkriberingen. Under

korrigeringen skrevs det också fram vilken förskollärare som sa vad genom att benämna dem som ”Förskollärare 1–4”. Det transkriberade materialet lästes igenom ett flertal gånger och fyra teman framkom utifrån förskollärarnas reflektioner och diskussioner. Utifrån frågeställningen som fokusgruppsintervjun grundades på uppmärksammades flera perspektiv på högläsning med tryckta böcker och e-böcker. Även pedagogernas perspektiv på fördelar respektive nackdelar med att använda tryckta böcker och e-böcker i förskolan lyftes. Förskollärarna diskuterade också syftet med interaktiv och enkelriktad högläsning, samt deras syfte med att använda artefakter under högläsning. Förskollärarna uttryckte ytterligare att intervjun var ett lär tillfälle även för deltagarna.

7 Resultat

I denna del presenteras studiens slutresultat av den analyserade empirin från observationerna och fokusgruppsintervjun. Benämning av ”Förskollärarna”, samt ”Förskollärare 1–4” hänvisar till förskollärarna som deltog i studien. Syftet med studien är att bidra med kunskap om förskollärarnas användande av tryckta böcker och e-böcker i förskolan. Samt lyfta pedagogsperspektivet inom området högläsning med tryckta böcker och e-böcker i förskolans verksamhet. Studiens forskningsfrågor: *Hur används tryckta böcker och e-böcker i förskolan? I vilka syfte används tryckta böcker och e-böcker i förskolan? Fördelar och nackdelar med tryckta böcker och e-böcker i förskolan, ur ett pedagogperspektiv?*

7.1 Förskollärarnas användande av tryckta böcker och e-böcker

Under observationstillfällena användes enbart tryckt bok i olika format. Två av förskollärarna använde sig av Flanosaga. Flanosaga är en form av saga som man läser med hjälp av en text och laminerade bilder som sätts upp på en tavla under berättelsens gång. En tredje förskollärare läste en text från en tryckt bok samtidigt som hen använde artefakter i form av leksaker för att berätta sagan. Den fjärde och femte förskolläraren använde sig enbart av en tryckt fysisk bok under sina lästunder. Efter det tredje observationstillfället berättade Förskollärare 3 som höll i högläsningstunden att den andra halvan av barngruppen lyssnade till högläsning av samma tryckta bok i ett annat rum.

Deltagarna i studien genomförde interaktiv högläsning under de observerade lässtunderna. Interaktiviteten kunde synliggöras genom att förskollärarna ställde ett varierat antal frågor till respektive barngrupp om bokens handling. Detta ledde till att barnen var delaktiga under högläsningen genom att berätta vad de tagit med sig från sagan eller att räkna antalet karaktärer i berättelsen tillsammans med den läsande förskolläraren. Det förekom även två högläsningstillfällen som främst var enkelriktade med ett litet inslag av interaktivitet i form av avslutande och sammanfattande frågor.

Under högläsningstillfällena synliggjordes det att förskollärarna använde sig av olika artefakter som laminerade bilder eller leksaker. Det uppmärksammades även ett mönster mellan barngruppens ålder och förskollärarnas genomförande av högläsningen. De förskollärare som läste för barn i ålder 1–3 år använde sig av artefakter medan barnen i ålder 4–5 år fick ta del av en högläsning med enbart förskollärarens röstnivå. De förskollärarna som använde sig av olika artefakter under lässtunden bad barnen om hjälp att plocka ihop artefakterna när sagan var slut. Till exempel ”Pelle, kan du lägga tillbaka katten?”

7.2 Pedagogers perspektiv på högläsning i förskolan

Under fokusgruppsintervjun lyfter förskollärarna att det sker högläsning varje dag på de olika avdelningarna och att de främst använder sig av tryckta böcker. E-böckerna används också men det sker oftast när det är en större barngrupp som deltar i högläsningen eller om det är ett specifikt syfte som gör att e-boken blir mer givande för barngruppen. När de använder sig av e-böcker hänvisar förskollärarna till appen Polyglutt eller UR:s program ”Lässugen”. ”Lässugen” är ett program där kändisar högläser böcker för barn på ett lekfullt sätt. Vidare berättar förskollärarna att när de använder sig av e-böcker finns det flera komplement som de kan lägga till i berättelsen, till exempel TAKK-tecken eller en berättarfunktion. Förskollärarna berättar att det händer att de använder sig av de olika funktionerna och att de själva läser från skärmen. Förskollärare 2 menar att fördelen med att läsa från skärmen är att kunna stanna upp, prata om bilderna eller handlingen och på så sätt styra tempot på sagan utifrån barngruppens behov. Samtidigt lyfter förskollärarna att komplementet med TAKK-tecken är till en stor

fördel. De menar att använda TAKK-tecken gör att högläsningen kan anpassas ytterligare eftersom barn förstår och tar till sig böckernas handling på olika sätt.

Förskollärarna använder högläsningstillfällena i olika syften, till exempel under ett tematiskt arbete. Förskollärare 2 berättar att under ett av deras tematiska arbeten läste de samma berättelse i olika bokformat så som Flanosaga, tryckt bok och e-bok. Det framkom också att förskollärarna på femårsavdelningen använder sig av indikatorer under högläsningstillfällena. Förskollärare 3 beskrev att indikatorer är en mall med utgångspunkter vars syfte är att synliggöra barnens förståelse inom olika läroämnen som en grund inför förskoleklassen. En av indikatorerna som används under högläsningen är att barnen ska kunna återberätta något de fått lyssna till. Detta för att synliggöra om de förstår bokens syfte och handling.

Syftet med högläsning är för att det gynnar språkutvecklingen, vilket är det största syftet (Förskollärare 1).

Och även att kunna lyssna och vara stilla för den stunden och kunna ta in en berättelse (Förskollärare 4).

Förskollärarna lyfter att de strävar efter att använda sig av olika former av böcker så som sagolåda, e-böcker, tryckta böcker eller Flanosaga. Syftet är att ge barnen förutsättningar till att upptäcka att det finns en variation av sätt att läsa böcker på. Förskollärarna anser också att det är viktigt att koppla val av bok till ämnet som de arbetar med i verksamheten och att använda sig av en variation av undervisningsmetoder. Detta för att de ska kunna få en helhet av verksamhetens innehåll och arbete, samt skapa förutsättningar till att alla barn ska kunna förstå undervisningen.

Planerade högläsningstillfällen sker främst under förmiddagen eller efter lunch, förskollärarna menar att det varierar utifrån barngruppens ålder och behov. I de yngre barngrupperna sover många av barnen efter lunch, vilket gör förmiddagen till det självklara valet för högläsning. På avdelningarna för barn i ålder 3-4år läser de både på förmiddagen och eftermiddagen. De barn som är i behov av att sova efter maten får ta del av högläsning under förmiddagen, medan de barnen som inte sover får ta del av samma högläsningstund efter lunchen. Förskollärarna

väljer detta upplägg för att alla barn ska få möjlighet att få ta del av högläsningen. På femårsavdelningen sker främst högläsning efter lunch. Förskollärare 3 menar att det ger även de äldre barnen en möjlighet att få komma ner i varv under tiden som de lyssnar till högläsning. Högläsning kan även ske vid spontana tillfällen och då brukar barnen själva hämta en bok som de vill läsa.

Under fokusgruppsintervjun utvecklade förskollärarna sina tillvägagångssätt av högläsning. De menar att syftet med att ställa frågor under högläsning är för att synliggöra barnens förståelse för bokens handling. Barnen ställer också frågor och delar med sig av sina tankar som oftast kan kopplas till en form av igenkänning från bokens innehåll eller bilder. Förskollärare 3 berättar att barnen använder sig av bokens handling i sin lek och på så sätt bearbetar de bokens innehåll genom leken. Förskollärare 4 inflikar att samtidigt som barnen kan hamna helt på sidospår i sina frågor så är det förskollärarnas uppgift att vägleda dem tillbaka till sammanhanget igen. Förskollärare 4 upplever att det kan vara en svår avvägning, samtidigt som barnen ska få lov att samtala och reflektera tillsammans under högläsningen få de inte tappa bort berättelsen. Förskollärare 3 förklarar att syftet med att enbart använda kapitelbok med få bilder är att ge barnen förutsättningar till att få utlopp för sin egen fantasi. Detta är något som Förskollärare 3 har kunnat synliggöra i barngruppens lekar och i deras skapande i ateljén efter att de har fått ta del av en kapitelbok.

Förskollärarna lyfter ännu en gång att de försöker läsa sagor i olika format. En förskollärare uttrycker att använda olika former av saga skapar möjligheter för barnen att förstå att det finns olika sätt att läsa på. Förskolläraren förklarar också att till exempel en Flanosaga synliggör sagan med hjälp av bilder och på så sätt blir den mer konkret för barnen, samtidigt som de kan vara delaktiga på ett annat sätt än när de läser ur en vanlig bok.

För då synliggör man sagan på ett annat sätt och kan få med barnen delaktiga på ett annat sätt än när man läser en vanlig saga (Förskollärare 2).

En annan förskollärare instämmer och menar att det underlättar att använda sig av konkret material under högläsningen, främst bland de yngre barnen. Med materialet kan förskollärarna på ett enklare sätt få barnens fokus riktad på sagan.

Nu hade jag de minsta barnen och då är det lättare att fånga dem om man har några stycken, men har man en större grupp så är det lättare med verkliga grejer som man använder sig av (Förskollärare 1).

Förskollärare 2 berättar att på deras avdelning spelade de teatern Bockarna Bruse. Syftet med Bockarna Bruse var att barnen skulle få möjligheter till att prova gestalta och dramatisera karaktärerna från en boken. Gällande gestaltning under högläsning förklarar förskollärarna att de inte brukar använda sig av gestaltning i någon större utsträckning.

Vi har spelat pjäsen Bockarna Bruse och där vi pedagoger har dramatiserat Bockarna Bruse och sedan fick barnen göra detta själva, genom att vara bockar och troll (Förskollärare 2).

Förskollärare 4 belyser under intervjun att de arbetar mycket med att få barnen att tro på sig själva genom att våga delta i teater där de kan förbättra sitt självförtroende. Med detta sätt blir det också begripligare för barnen att förstå handlingar.

Vi jobbar mycket med självkänsla och självförtroende och att våga delta i en berättelse där man dramatiserar. Ibland blir det mer konkret för barnen, med konkreta material och handlingar gör det lättare för barn att förstå (Förskollärare 4).

7.3 Pedagogperspektiv på fördelar och nackdelar med tryckt bok och e-bok i förskolan

Förskollärarna har olika åsikter när det kommer till fördelar respektive nackdelar med trycka böcker och e-böcker. Förskollärare 4 inleder med att berätta om fördelen med e-bok. Hen menar att med en e-bok kan barn när som helst ta fram den digitala e-boken utan att en pedagog behöver läsa för barnet. Då kan barnet få lyssna på e-boken med hjälp av berättarfunktionen. Barnet kan då i princip ta fram e-boken och höra på den när som helst. Förskollärare 4 förklarar;

Barnen kan sitta vid samma bord eller bordet sidan om och samtidigt kan man som pedagog höra och även ha koll. Och man kan svara på frågor om de har det. Barnen kan ändå i lugn och ro få höra en hel bok

i stället för att mötas av ”vi hinner inte nu, jag hinner inte nu”. Och sen nästa dag så ”nej, jag hinner inte idag heller” då kan det ju gå flera dagar innan de får höra någon bok (Förskollärare 4).

Ytterligare en förskollärare berättar fördelar med e-boken, genom att använda e-boken kan alla barn se på bokens bilder samtidigt.

Fördelen är ju att alla barn kan se på alla bilder samtidigt. Det blir inget tjat om vem som vill se (Förskollärare 3)

Förskollärare 1 upplever att det inte är stora skillnader mellan den trycka boken och den digitala e-boken. Hen berättar att båda föremålen främjar barns språkutveckling. Samtidigt tillägger Förskollärare 4 att allt bygger på hur förskolläraren använder sig av boken. Denna kommentar ledde till en diskussion under intervjun kring ämnet och Förskollärare 2 berättade att hen inte tror att den ena bokformen är bättre än den andra, utan det handlar helt om att barn lär sig på olika sätt och behöver en variation av undervisningssätt.

Jag upplever inte det. Jag tänker att det gynnar barnens språkutveckling oavsett om det är tryckt bok eller e-bok (Förskollärare 1).

Det handlar om hur jag som pedagog använder det (Förskollärare 4).

Jag tror det kompletterar varandra (Förskollärare 3).

Som Förskollärare 1 säger, det ena eller det andra är inte bättre än det andra. Barn lär på olika sätt och därför behövs variationen av metoder, variationen av material behövs för att kunna nå fram till alla barn (Förskollärare 3).

Förskollärarna tar också upp nackdelar med den digitala e-boken. Förskollärare 3 berättar att vissa barn oftast inte sitter så länge med e-boken och hinner inte lyssna klart.

Nackdel med e-boken är att, ibland om du ger barnet paddan, lyssnar de på kanske 3 sidor, sen byter de. De hör inte färdigt och blir inte kvar vid den (Förskollärare 3).

Förskollärare 3 berättar vidare om en annan anledning till att de inte använder den digitala e-boken med en hel barngrupp. Detta beror på att det blir för mycket

utrymme till att hitta på något annat, det blir mörkt i rummet och ofta förekommer det att barnen tramsar.

När det kommer till fördelar med den fysiska boken, håller alla fyra förskollärare med om att det finns få nackdelar med en tryckt bok. Förskollärarna berättade att den fysiska boken är något specifikt.

En tryckt bok är bra på alla sätt. Du kan hålla i den, den kan förmedlas till dig, du behöver inte vänta på teknik. Du behöver bara hitta en fröken som kan läsa (Förskollärare 4).

En annan förskollärare förklarar att den fysiska boken lätt går sönder.

Förskollärare 4 beskriver även en nackdel med den fysiska boken.

Nackdelen är att om man är en stor grupp, kan alla barn inte se. Något som jag fick göra under er observation och där jag fick läsa först och sen visa barnen bilderna från boken. Men detta är barnen vana vid så och brukar inte vara några problem (Förskollärare 4).

8 Analys av resultat

I denna del analyseras studiens resultat med stöd av det valda teoretiska ramverket sociokulturell teori. Fokuset ligger på tre begrepp: *samspel*, *social interaktion* och *artefakter*, vilket är kopplat till studiens syfte som är att bidra med kunskap om förskolläraernas användande av tryckta böcker och e-böcker i förskolan, samt att lyfta pedagogernas perspektiv på högläsning med tryckta böcker och e-böcker i förskolans verksamhet. Forskningsfrågorna besvarades med empiri från observationstillfällena och fokusgruppsintervjun. Studien utgår från en kvalitativ forskningsansats inriktad på sociala situationer där språkligt material tolkas. Kvalitativa metoder kan bestå av intervjuer, enkäter med öppna frågor och dagboksanalyser (Fejes och Thornberg, 2019). Målet med en kvalitativ analys är att belysa olika påståenden genom att jämföra det insamlade materialet.

8.1 Samspel

Under observationerna uppmärksammades samspel mellan barnen, samt barngruppen och den läsande pedagogen. Detta samspel synliggjordes när förskolläraren eller barnen ställde frågor och reflekterade tillsammans om bokens handling. Barnen delade med sig av sina tolkningar och uppfattningar av bokens handling vilket kunde spegla deras förståelse och tidigare erfarenheter utifrån bokens innehåll. Deras tidigare erfarenheter kunde även ha en personlig koppling till exempel att karaktären i boken har en röd mössa. Då kopplade ett av barnen den röda mössan till en familjemedlem som också har en röd mössa. Detta visar på barnets tidigare erfarenheter med utgång från bilderna i boken. Genom denna typ av reflektion kunde barnen dela med sig av sina olika igenkänningar utifrån bilderna i boken. Säljö (2021) belyser att små barn anpassar sig i samspel med andra utifrån den omvärld som barnet möter. Människor inhämtar kunskap från omvärlden som gör att de kan få en förståelse för hur världen fungerar, för sin kropp och hur man kan agera i sociala sammanhang (Säljö, 2021). Det kan tolkas som att samspelet främjar barngruppens förutsättningar till delaktighet och inflytande i undervisningen. Barnens reflektioner kan leda till att de delger varandra med ny kunskap utifrån sina egna erfarenheter. Säljö (2021) talar om att människor kan få kunskap via egna erfarenheter och kan få ta del av ny kunskap

från varandra till exempel, om hur man ska agera i specifika situationer. Erfarenheterna kan spridas snabbt och kunskapen kan delas vidare mellan varandra (Säljö, 2021). I denna kontext kan det tolkas som att interaktiv högläsning främjar samspelet, jämfört med den enkelriktad högläsningen som kan tolkas begränsa samspelet mellan barnen och pedagogen i undervisningen.

Under fokusgruppsintervjun framkom det att syftet med att ställa frågor under högläsning var att synliggöra barnens förståelse och ge dem möjligheter till reflektion av bokens innehåll. Förskollärarna lyfte också vikten av att barn ska få komma till tals och dela sina tankar och erfarenheter. Ur ett sociokulturellt perspektiv på lärande kan det uppfattas som att pedagogerna aktivt bjuder in barnen till ett samspel genom att ge barnen möjlighet att [...] samtala och ställa frågor (Säljö, 2021). Samspelet kan i sin tur leda till en social interaktion. Social interaktion bygger på den kunskap som barnet har fått ta del av under samspelet, som barnet sedan använder i andra sociala sammanhang.

8.2 Social interaktion

I resultatet från fokusgruppsintervjun berättade Förskollärare 3 att barnen på avdelningen tog med sig bokens handling och karaktärer in i den fria leken. Detta kan tolkas som att samspelet från högläsningstillfället ledde till en social interaktion. Social interaktion handlar om att den kunskap som man fått ta del av i en kontext används i ett annat sammanhang. Säljö (2021) menar om att människor kan få kunskap genom egna erfarenheter och genom att lära av varandra. Han påpekar också att vi som individer utvecklas och lär oss hela tiden när vi deltar i en social interaktion (Säljö, 2021). När barn får förutsättningar att reflektera tillsammans och med pedagogerna skapas en social interaktion där deltagarna kan dela sina kunskaper med varandra. I sociokulturellt perspektiv anser man att det är oundvikligt att lära sig saker i olika sammanhang. Utifrån Förskollärare 3:s beskrivning tolkar vi att social interaktion regelbundet sker i förskolans verksamhet.

8.3 Artefakter

Under observationstillfällena uppmärksammades ett mönster av att förskollärarna använde sig av artefakter. När förskollärarna använde artefakter under högläsning skapades det också ett samspel mellan artefakterna, barngruppen och skönlitteraturen. Säljö (2021) beskriver att artefakter är olika former av medierande redskap som kan samverka med varandra för att underlätta meningsskapande i vår vardag (Säljö, 2021). Under fokusgruppintervjun delade förskollärarna med sig av flera syften med att använda artefakter under högläsningen. Förskollärarnas lyfter att ett syfte kan vara att dramatisera med hjälp av artefakterna och på så sätt förstärka bokens handling. Enligt förskollärarna kan artefakter också användas i syftet att visa barnen att det finns olika sätt som man kan läsa en bok på, både med och utan artefakter. De anser att artefakterna hjälper barngruppen att vara delaktiga under högläsningen och att artefakterna gör bokens handling mer konkret. Samtidigt skapar variationen av tillvägagångssätt en bredare förutsättning till att kunna nå fram till alla barn utifrån deras individuella inlärningsförmåga. Förskollärarna menar att artefakter också kan användas för att synliggöra ordförståelse, genom att låta varje barn få plocka fram eller lägga undan en specifik artefakt inför eller efter avslutad högläsning. På så sätt kan förskolläraren konkret se om barnet förstår till exempel ordet ”katt” när hen blir ombedd att plocka fram katten.

Vi berättar sagan utifrån att barnen ska förstå det vi berättar om så att de också kan ta berättelsen till sig
(Förskollärare 4)

Med utgång från resultatet kopplat till begreppet artefakter, kan det tolkas som att artefakter är användbara utifrån flera olika aspekter. Artefakter kan uppfattas som lekfullt och givande för barngruppens delaktighet och inflytande i undervisningen. Samtidigt som artefakterna kan konkretisera bokens handling kan förskollärarna få en uppfattning av varje barns ordförståelse och förståelse för bokens handling. Utifrån slutresultatet kan det tolkas som att förskollärarna på den enskilda förskolan värnar om variationen av undervisningssätt. Denna variation är också något som kan stärkas och kopplas till den sociokulturella teorins begrepp; *utvecklingszoner* (Säljö, 2021). Inom sociokulturell teori menar man att

variationen av undervisningssätt kan ge förutsättningar att barnen kan vara delaktiga på olika sätt i flera olika sammanhang. Variationen ger också det pedagogiska arbetet bredare förutsättningar. I undervisningen kan man inte ta för givet att alla barn förstår utifrån ett och samma undervisningssätt.

”Att möta barn inom ramen för deras utvecklingszoner i olika ämnen och sammanhang innebär att lärare måste ha en betydligt bredare förståelse av hur barns vardag och lärande samspelar”
(Säljö 2021, s. 111).

9 Diskussion

I denna del kommer studiens resultat att diskuteras kopplat till styrdokument, litteratur och tidigare forskning. Syftet med studien är att bidra med kunskap om förskolläraarnas användande av tryckta böcker och e-böcker i förskolan. Samt lyfta pedagogperspektivet inom området högläsning med tryckta böcker och e-böcker i förskolans verksamhet. Studiens forskningsfrågor är: *Hur används tryckta böcker och e-böcker i förskolan? I vilka syften används tryckta böcker och e-böcker i förskolan? Vilka fördelar respektive nackdelar ser pedagoger med tryckta böcker och e-böcker i förskolan ur ett pedagogperspektiv?*

9.1 Förskollärares perspektiv på högläsning

I resultat i vår studie kan det uppfattas som att förskollärarna på den enskilda förskolan värnar om variationen av att kunna använda både tryckta böcker och e-böcker. I resultatet framgår det vid flera tillfällen ett förskolläraperspektiv på vikten av variation på undervisningssätt för att kunna anpassa undervisningen utifrån barngruppernas olika förutsättningar. Förskollärarna i studien anser att det handlar om *hur* pedagogen använder de olika bokformerna. De betonar också vikten av att inte lägga fokus på vilket som är bättre än det andra när det kommer till tryckt bok eller e-bok. Det viktigaste, menar förskollärarna är att ha ett tydligt syfte med *hur* och *varför* de olika bokformerna används. I studiens resultat framgår det enbart att förskollärarna använder sig av tryckt bok, vilket de också lyfter är den bokform som de främst använder sig av i verksamheten.

Förskollärarna betonar också att deras val av högläsningssätt grundas på barngruppens storlek eller syftet med högläsningen. Från tidigare forskning lyfter Reich et al. (2019) att barn tycker lika mycket om den digitala e-boken som den

fysiska boken. I deras studie kunde de synliggöra att barnen kunde minnas fler detaljer från den tryckta boken än från den digitala e-boken, vilket visar på att variationen av undervisningssätt är viktig för barns individuella utveckling och lärande. Detta stöds också av Alatalos och Westlunds (2021) studie som betonar vikten av att välja böcker utifrån barnens intressen och erfarenheter för att utveckla deras språk och läskunnighet. I vår studie framgår det att förskollärarna främst väljer böcker utifrån avdelningens pågående tema, vilket man kan tolka har grundats på barngruppens intresse. I Alatalos och Westlunds (2021) resultat framgår det att förskollärarnas syfte med högläsningen var att sammanföra hela barngruppen under läsvidan och skapa en stund för avslappning (Alatalo & Westlund, 2021). Detta är något som framkom även i vår studie, då Förskollärare 3 menar att högläsningstunderna också kan hjälpa barnen att komma ner i varv. Detta resonemang stärks också av Läroplan för förskolan (Skolverket, 2018) som betonar vikten av att erbjuda en väl avvägd dagsrytm med både vila och aktiviteter anpassade efter barnens behov och vistelsetid.

I resultatet kopplat till fokusgruppsintervjun i vår studie förtydligade förskollärarna sitt syfte med att ställa frågor under högläsning. De menar att det är ett sätt för dem att uppmärksamma barns förståelse för bokens handling samtidigt som det ger barnen möjlighet till reflektion. Utifrån observationstillfällena kunde vi se en variation av interaktiv och enkelriktad högläsning. De förskollärarna som genomförde en interaktiv högläsning ställde frågor till barnen om bokens handling under pågående läsning. Det kan uppfattas som att det gav barnen förutsättningar till reflektion under pågående lästund, vilket även skapade ett samspel mellan barnen, samt mellan barngruppen och den läsande pedagogen. Under de enkelriktade högläsningstillfällena, det vill säga högläsning som genomfördes utan att förskolläraren ställde några frågor till barngruppen skedde inget synligt samspel eller reflektion under själva lästillfället. Ur ett sociokulturellt perspektiv menar Säljö (2021) att samspel uppstår när vi lär av varandra via samtal och frågor. Från tidigare forskning lyfter Alatalo och Westlund (2021) att böcker är ett bra redskap för ett tematiskt arbete eftersom detta öppnar upp för en diskussion och som skapar ett samspel hos barnen (Alatalo, 2021). Samtidigt belyser Alatalo (2021) vikten av att låta barn lyssna till högläsning och samtala om bokens

innehåll från tidig ålder, vilket utvecklar barnets ordförråd och språk. Fast (2015) belyser också att barn behöver få förutsättningar att prata om berättelser de tagit del av (Fast, 2015). Utifrån vår studies resultat kan det uppfattas som att det sker en social interaktion mellan barn och vuxna när förskollärarna låter barnen reflektera, dela sina tankar och upplevelser av berättelsen.

9.2 Fördelar och nackdelar med böcker och e-böcker

I studiens resultat framkommer det olika aspekter på användandet av böcker och e-böcker. Förskollärarna lyfter att det kan vara positivt att använda sig av en projektor kopplat till en e-bok, beroende på syftet. Nilsen, Petersen och Danielsson (2023) beskriver att e-boken är ett bra sätt för att kunna koppla till en projektor, de menar att alla barn kan se boken och att det bidrar till ett bättre fokus. I vår studie lyfter Förskollärare 1 att hen upplever att de yngre barnen kommer närmare sagan när de använder sig av tryckta böcker tillsammans med artefakter, jämfört med att använda en e-bok på en skärm. Hen upplever att barnen blir distanserade med en e-bok på en stor skärm och blir mer lätt distraherade av sin omgivning. Hen menar att använda sig av artefakter vid högläsning med en tryckt bok är ett bra hjälpmedel som drar till sig barnens fokus och intresse för bokens innehåll. Samtidigt lyfter Dore et al. (2018) andra fördelar med att använda e-böcker i stället för traditionella böcker. De anser att en fördel är att barn kan lyssna på e-böcker själva utan en närvarande vuxen, eftersom de kan använda sig av ljudberättarfunktionen. I vårt resultat synliggörs olika aspekter på det självständiga användandet av den digitala e-boken. Förskollärare 4 lyfter att fördelen med e-bokens ljuduppspelningsfunktion är att den kan användas spontant. Hen menar att e-böcker kan ge barnen ett alternativ till högläsning när förskolläraren inte har möjlighet att själv sitta ner och läsa. Ibland startar de en e-bok med ljuduppspelning vid ett bord medan förskolläraren stannar kvar i samma rum, vilket gör att förskolläraren kan stötta och besvara eventuella frågor som uppstår medan barnen självständigt lyssnar på sagan. Förskollärare 3 upplever att barn ofta har svårt att stanna kvar vid sagan en längre stund när de använder en e-bok självständigt. Martin-Beltrán et al. (2017) lyfter vikten av mänsklig interaktion när det gäller användningen av digitala texter och att det är att föredra att en vuxen läser den digitala e-boken för barnen eftersom det är betydelsefullt

för barns utveckling av läskunnighet (Martin-Beltrán et al., 2017). I vår studie menar Förskollärare 1 att syftet med att använda skönlitteratur i förskolan är att språkutvecklingen gynnas, oavsett om det är en tryckt bok eller en e-bok som används.

Utifrån studiens resultat har vi kunnat sammanfatta att det finns en variation av åsikter när det kommer till att använda sig av e-böcker i förskolan. Denna variation visar på vikten av att förskollärare tar del av aktuell forskning inom området och inte utgår från sina egna värderingar kopplat till metodval, genomförande och innehåll.

Folkhälsomyndighetens nya rekommendationer (2024) syftar till att barn i åldrarna 0–2 år bör undvika skärmar helt och barn i åldrarna 2–5 år endast bör använda skärmar en timme per dag. I december 2024 kommer Folkhälsomyndigheten att presentera en mer utförlig vägledning kring användningen av digitala verktyg för hem, förskola och skola. Användningen av digitala verktyg har ökat bland barn vilket har lett till att Skolverket (2024) kommit med nya ändringsförslag i juni 2024. Dessa förslag ska göra att det är frivilligt att använda digitala verktyg i förskolan. Det är alltså inte längre obligatorisk för förskolor att följa de riktlinjer som anges i läroplanen kring digitala verktyg. De riktlinjer som framgick tidigare i förskolans läroplan är att förskolan är att ”Förskollärare ska ansvara för att varje barn får använda digitala verktyg på ett sätt som stimulerar utveckling och lärande” (Skolverket 2018, s.15). Dessa ändringsförslag har lämnats vidare till regeringen, som ska fatta ett beslut om och när ändringarna i läroplanen ska träda i kraft. Förskollärarna i vår studie anser inte att det är lämpligt att helt ta bort digitala verktyg från förskolan. Detta stöds av Secim och Toledo (2023) som påpekar att dagens barn växer upp i en digitaliserad värld med olika digitala verktyg såsom e-böcker. I vår studie framgår det att förskollärarna har Folkhälsomyndighetens rekommendationer i åtanke, samtidigt som de betonar vikten av att fortsätta följa styrdokumentet så länge ingen förändring sker. De understryker vikten att förskollärare reflekterar över syftet till *hur* och *varför* man använder sig av tryckta böcker eller e-böcker i undervisningen.

Huvudsaken är att vi kan förklara syftet med det vi gör. Vi måste följa styrdokumentet och använda de digitala verktygen men just hur vi använder dem måste vi fundera över (Förskollärare 4).

Resultatet i denna studie är begränsad, eftersom studien endast representeras av en förskoleverksamhet och av fem yrkesverksamma förskollärares perspektiv. Jämfört med andra studier lyfter vårt resultat ett förskolläraperspektiv på högläsning och användandet av tryckta böcker och e-böcker i förskolan. Studien hade kunnat fördjupas ytterligare om fler verksamheter och förskollärare hade haft möjlighet att delta. På så sätt hade studiens resultat kunnat breddas, samtidigt som pedagogperspektivet hade kunnat fördjupas ytterligare. Det som inte har belysts i andra studier är pedagogperspektivet på högläsning och förskollärarnas syn på användandet av tryckta böcker och e-böcker i förskolan. Vår studies resultat visar på vikten av variation i undervisningen och att ha ett tydligt syfte med val av undervisningsmetod och tillvägagångssätt. Dock framgår det skilda åsikter kring användandet av e-bok. Förskollärarna anser att de båda bokformerna är lika givande men enligt studiens resultat kan det tolkas som att den ena bokformen är mer positiv och användbar än den andra.

Denna studie är inte generaliserbar eftersom syftet är att bidra med kunskap om förskollärarnas användning av tryckta böcker och e-böcker i förskolan, samt att lyfta pedagog perspektivet på högläsning i förskolan. Eftersom studiens syfte är kopplat till förskolans verksamhet, är den inte generaliserbar till andra sammanhang. Andra alternativa tolkningar som kan göras är val av teoretiskt perspektiv. Hade studien grundats på en annan teori hade resultatet kunnat tolkas annorlunda. Däremot är kopplingen till det sociokulturella perspektivet generaliserbart. Enligt sociokulturell teori (Säljö, 2021) lär vi människor oss hela tiden i olika sammanhang, oavsett ålder eller kontext. Samspel och social interaktion kan också ske i andra kontexter utanför förskolans verksamhet. Det teoretiska begreppet artefakter är också något som vi människor dagligen använder oss av för att underlätta vår vardag. Detta gör att de teoretiska begreppen går att generalisera till andra sammanhang.

10 Slutsats

I denna del görs en sammanfattande återkoppling till studiens forskningsfrågor som är: *Hur används tryckta böcker och e-böcker i förskolan? I vilka syften används tryckta böcker och e-böcker i förskolan? Vilka fördelar respektive nackdelar ser pedagoger med tryckta böcker och e-böcker i förskolan ur ett pedagogiskt perspektiv?*

Något som inte kunde synliggöras i studien var hur förskollärarna använde sig av e-böcker i verksamheten. Under observationstillfällena var det enbart tryckta böcker i olika format som användes. Varför förskollärarna inte använde sig av e-böcker under de observerade högläsningstillfällena framkom inte. Det kan dock tolkas som att Folkhälsomyndighetens rekommendationer påverkar deras val av arbetssätt. Förskollärarna nämnde under fokusgruppsintervjun att de har Folkhälsomyndighetens rekommendationer i åtanke. Hermansson och Olin-Scheller (2019) belyser att användningen av e-böcker i förskolans verksamhet är ett förhållandevis nytt fenomen och det finns få studier som undersöker e-bokens funktion i förskolan (Hermansson & Olin-Scheller, 2019). Vi upplever också att det finns få studier som utforskar förskollärarnas perspektiv inom området. Förskollärarna i vår studie menar att de är väl medvetna om syftet med hur och varför de använder digitala verktyg. Vidare lyfte de fram att observationerna och fokusgruppsintervjun gav dem möjlighet till att reflektera och diskutera varandras undervisningsmetoder på ett sätt som de inte gjort tidigare. De ansåg också att det var givande att få ta del av kollegornas olika perspektiv. Utifrån det vill vi med denna studie uppmärksamma andra yrkesverksamma på att värna om det kollegiala lärandet.

När Folkhälsomyndighetens (2024) nya vägledning presenteras i december 2024 kan det leda till en ny brytpunkt för skolan och förskolans undervisning. Denna brytpunkt gör studien aktuell eftersom de olika högläsningssätten kan gynna barns individuella lärande och utveckling på olika sätt. Det är därför viktigt att

också ta vara på det kollegiala lärandet på den väg som brytpunkten kommer att leda skolan och förskolan till.

Hade vidare undersökning gjorts skulle vi kunna ha observerat den vardagliga verksamheten under en längre period. Till följd av detta hade vi med fördel kunnat ta del av högläsningssituationerna på ett mer spontant sätt. Den framförda studien gav inte några sådana möjligheter. Dessa möjligheter hade i sin tur kunnat leda till att vi hade fått ta del av en större variation av högläsningssituationer, vilket hade kunnat leda till ett annat resultat.

10.1 Studiens bidrag

Det vi vill bidra med denna studie är kunskap om att inte lägga vikten vid vilken bokform som är bättre än den andra, utan i stället lägga fokuset på syftet till *hur* och *varför* man använder sig av tryckta böcker eller e-böcker i undervisningen. Ambitionen är att bidra med ett kollegialt lärande ur ett pedagogperspektiv som ska kunna ge andra yrkesverksamma nya kunskaper och möjligheter till reflektion över sin egen yrkesroll och sitt tillvägagångssätt i sin undervisning med olika bokformer av skönlitteratur.

Referenslista

Alatalo, T. (2021). *Högläsning – didaktik för språk-, läs- och skrivutveckling* (1 uppl.). Studentlitteratur.

Alatalo, T. & Westlund, B. (2021) Preschool teachers' perceptions about read-aloud as a means to support children's early literacy and language development. *Journal of Early Childhood Literacy*, 21(3), 413–435. <https://journals-sagepub-com.ezproxy.hkr.se/doi/pdf/10.1177/1468798419852136>

Barclay, K. (2014). Preschool: Conducting Interactive Reading Experiences. *National Association for Education of Young Children*, 69(5), 78–83. <https://www.jstor.org/stable/ycyoungchildren.69.5.78>

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (4 uppl.). Studentlitteratur.

Dore, R., Das, B-H., Brezack, N., Valladares, T., Paller, A., Vu, L., Michnick Golinkoff, R., & Hirsh-Pasek, K. (2018) The parent advantage in fostering children's e-book comprehension. *Early Childhood Research Quarterly*, 44 (2018), 24–33. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2018.02.002>

Fast, C (2015). *Läslust i hemmet: så stödjer du ditt barns skriv- och läsutveckling* (1 uppl.). Natur och kultur.

Fast, C. (2024). *Att läsa och skriva i förskolan* (upplaga 1). Studentlitteratur.

Fejes, A., & Thornberg, R. (2019). Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I A. Fejes & R. Thornberg (Red.), *Handbok i kvalitativ analys* (upplaga 3, s. 16–43). Liber.

Folkhälsomyndigheten. (2 september 2024). *Rekommendationer för en balanserad skärmanvändning bland barn*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2024/september/rekommendationer-for-en-balanserad-skarmanvandning-bland-barn/>

Folkhälsomyndigheten. (4 november 2024). *Så tog vi fram rekommendationerna för barns och ungas skärmanvändning.*

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/digitala-medier-och-halsa/sa-tog-vi-fram-rekommendationerna/>

Heimer, M. (2023). *Den betydelsefulla högläsningen: med barn i förskolan* (1 uppl.). Studentlitteratur.

Hermansson, C., & Olin-Scheller, C. (2019). Digiläsning: om läsning, kropp och rum i en digitaliserad förskola. I S. Kjällander & B. Riddarsporre (Red.), *Digitalisering i en förskola på vetenskaplig grund* (1 uppl., s. 64 – 81). Natur & kultur.

Holme, I.-M., & Solvang B.-K. (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder* (2 uppl.). Studentlitteratur.

Jäverbring, K. (2021). *En digitalare förskola* (1 uppl.). Natur och kultur.

Jönsson, K. (2009). Läsning och skrivning som sociala praktiker. I K. Jönsson (Red.), *Bygga broar och öppna dörrar – att läsa, skriva och samtala om texter i förskola och skola* (1 uppl., s. 88–111). Liber.

Körling, A-M. (2022). *Väck läslusten i skolan* (1 uppl.). En bok för alla.

Löfdahl Hultman, A. (2021). God forskningssed – regelverk och etiska förhållningssätt. I A. Löfdahl Hultman. & K. Ribaeus (Red.), *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. (2 uppl., s. 31–41). Liber.

Martin-Beltrán, M., Tigert, J-M., Peercy, M-M., Silverman, R.D. (2017). Using digital texts vs. paper texts to read together: Insights into engagement and mediation of literacy practices among linguistically diverse students. *International Journal of Educational Research*, 82 (2017), 135–146.

<https://doi.org/10.1016/j.ijer.2017.01.009>

Neumann, M. M. (2020). Teacher Scaffolding of Preschoolers' Shared Reading With a Storybook App and a Printed Book. *Journal of research in childhood*

education, 34 (3), 367–384.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02568543.2019.1705447>

Nilsen, M., Petersen, P., & Danielsson, K. (2023). Digital högläsning för flerspråkande i förskolan. *Utbildning och lärande*, 17(4), 11–30.

<https://publicera.kb.se/ul/article/view/18253/15346>

Nilsen, M. (2024). Digital litteratur-läsning i förskolan. I K. Hermansson & A. Nordenstam (Red.), *Rum för läsning* (1 uppl., s. 61–82). Studentlitteratur.

Reich, S. M., Yau, J. C., Xu, Y., Muskat, T., Uvalle, J., och Cannata, D. (2019). Digital or Print? A Comparison of Preschoolers' Comprehension, Vocabulary, and Engagement From a Print Book and an e-Book. *AERA Open*, 5(3), 1–16.

<https://journals-sagepub-com.ezproxy.hkr.se/doi/10.1177/2332858419878389>

Seçim, E.S & Toledo, E. (2023). Literature review: Digital books in preschool period. *Journal of Educational Technology & Online Learning*, 6(4), 855–865.

<http://doi.org/10.31681/jetol.1330790>

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

SFS 2018:1197. *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*.

https://riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197

Skolverket (2018). *Läroplan för förskolan, Lpfö18*. Skolverket.

Skolverket. (06 juni 2024). *Ändringar i förskolans läroplan lämnas över till regeringen – Digitala verktyg inte längre obligatoriskt*.

<https://www.skolverket.se/om-oss/aktuellt/nyheter/nyheter/2024-06-04-andringar-i-forskolans-laroplan-lamnas-over-till-regeringen---digitala-verktyg-inte-langre-obligatoriskt>

Skolverket. (17 februari 2021). *Digitala böcker ökar elevernas motivation och ordinläring*. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning-och->

utvarderingar/artiklar-om-forskning/digitala-bocker-okar-elevernas-motivation-och-ordinlarning

Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken, ett sociokulturellt perspektiv* (1 uppl.). Studentlitteratur.

Säljö, R. (2021). *Lärande: en introduktion till perspektiv och metaforer* (2 uppl.). Gleerups.

Vetenskapsrådet (2017). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.

Öhman, M (2019). *Värna barns lekstyrka* (1 uppl.). Gothia fortbildning.

Bilaga 1 Observationsschema

Pedagog högläser via en tryckt fysisk bok		
Pedagog högläser vi en e-bok		
Pedagog använder e-bokinläsning		
Högläsning sker för hela barngruppen		
Högläsning sker för enskilda barn, Hur många:		
Pedagogen högläser interaktivt		
Högläsningen är enkelriktat		
Högläsningen sker spontant		
Högläsningen sker planerat		
Gestaltning sker under högläsningen		

Placering barngruppen:		
Placering av pedagog:		
Ålder på avdelningen:		
Antal barn på avdelningen:		

Bilaga 2 – Intervjufrågor

Högläsning av tryckta böcker och e-böcker:

1. Hur ofta använder ni er av en tryckt bok och e-bok i förskolan?
2. Använder ni högläsningstillfället till ett specifikt syfte?
3. Under observationerna uppmärksammade vi att en del av er använde olika material så som figurer och bilder när ni högläste.
Finns det ett specifikt syfte till de?
4. Högläser ni på olika sätt beroende på barngruppens ålder? Ge gärna exempel.
5. Anser ni att högläsningen fungerar bäst under en specifik tid på dagen och i så fall vad tror ni att det beror på?
6. Använder ni er av dramatisering eller gestaltning under högläsning?
I vilket syfte använder ni det?
7. Ställer du som pedagog frågor till barnen under högläsningen och i vilket syfte?
8. Brukar det ske något samtal mellan pedagogen och barngruppen under högläsningen?
Vad kan samtalen handla om?

Högläsning med hjälp av inspelad e-böcker:

Under våra observationer använde ingen av er e-bok.

9. Händer det att e-böcker används i verksamheten eller finns det någon anledning till att ni valde att använda er av olika former av tryckta böcker under observationerna?
10. När ni använder e-bok använder ni *ljudduppspelnings funktionen* eller *läser ni själva* ifrån skärmen?
11. Om ni använder ljuduppspelnings funktionen, är du som pedagog närvarande när barngruppen lyssnar till e-boken?
12. Anser du att det finns **fördelar/nackdelar** med att använda e-böckernas **ljudduppspelning funktion** under lässtunderna?
13. Vilka **fördelar/nackdelar** anser ni att det kan finnas med att använda sig av e-böcker under högläsning i barngruppen?
14. Vilka **fördelar/nackdelar** anser ni att det kan finnas med att använda en tryckt bok under högläsningen i barngruppen?
15. Använder ni er av en specifik digitalplattform när ni använder e-böcker?
16. Händer det att ni använder er av dramatisering eller gestaltning under tiden som lyssnande eller högläsning av en e-bok sker?

Pedagogernas uppfattning av barns lärande av högläsning

17. Upplever ni att det finns någon skillnad mellan tryckt bok och e-bok när det kommer till vad som är mest givande för barngruppens lärande och utveckling? Varför? Ge gärna flera exempel.

18. **Följdfråga:** Ni har nämnt att ni använder Plattformen Polyglutt och UR, finns det någon annan plattform som ni använder?

19. **Följdfråga:** Erbjuder ni inloggning till alla vårdnadshavare, alltså finns det någon möjlighet att de kan få ta del av Polyglutt även hemma?

20. **Följdfråga:** I och med de nya rekommendationerna från Folkhälsomyndigheten, är det något ni har tänkt på och hur ser ni på det?

21. **Följdfråga:** I läroplanen står det att digitala verktyg ska användas i förskolan och att barnen ska erbjudas att använda det. Hur tänker ni kring den frågan?

Bilaga 3 – Informationsbrev och samtyckesblankett

Vi är två studenter vid namn Vilma Joneby & Johanna Lindvall som under hösten 2024 läser sista terminen på förskolläraryrket vid Högskolan Kristianstad och nu ska vi skriva vårt examensarbete. Examensarbetet genomförs som en del av vårt självständiga arbete och kommer att publiceras i en examensuppsats. Syftet med vårt examensarbete är att undersöka pedagogperspektiv på högläsning med tryckta böcker och e-böcker i förskolan. Detta kommer vi att undersöka med hjälp av observationer och gruppintervjuer med förskollärare.

Under observationstillfällena kommer vi enbart att observera pedagogerna under högläsningstillfällena i förskolan. Empirin kommer vi att samla in med hjälp av ett observationsprotokoll som vi studenter kommer att fylla i under tiden. Gruppintervjun beräknas ta cirka 1 timme och kommer ske på er arbetsplats. Under intervjun kommer vi att använda oss av ljudupptagning och göra anteckningar. Observationstillfällena kommer att ske under v.41 och gruppintervjun kommer att ske vid ett tillfälle under v. 42 (enligt överenskommelse). Ditt deltagande ger oss en möjlighet att utföra vår studie om ”Tryckta böcker och digitala e-böcker i förskolan”. Vi vill uppmärksamma att vi följer forskningsrådets etiska linjer där deltagandet i studien är frivilligt och att du har rätt att avbryta ditt deltagande när som helst. Deltagandet kommer att vara anonymt och svaren kommer inte att kunna kopplas till individ eller arbetsplats. Det insamlade materialet kommer att förvaras oåtkomligt för obehöriga och kommer att tas bort efter examinerat arbete.

En blankett för skriftligt samtycke medföljer i detta dokument. Vi önskar att ni som väljer att delta skriver ut och skriver under samtyckesblanketten inför intervjun, så att vi kan få dokumentet med oss efter avslutad intervju. Efter att studien har examinerats kommer det att finnas möjlighet att ta del av studien i sin helhet. Studien kommer att registreras på Högskolan Kristianstad i enlighet med lagen om hantering av personuppgifter (GDPR).

Nedan finner du en samtyckesblankett.

Dina frågor är välkomna och du kan kontakta oss på:

E-post: Vilma.Joneby0076@stud.hkr.se Telefonnummer:

E-post: Johanna.Lindvall0355@stud.hkr.se Telefonnummer:

Vår handledare på Högskolan Kristianstad:

E-post: Jonas.Asklund@hkr.se

Samtyckes blankett för underskrift

Samtycke till deltagande i studien ”Trycka böcker och digitala e-böcker i förskolan”

JA, jag har läst informationen och samtycker till att delta i studien.

Datum: _____

Förskolans namn: _____

Mailadress: _____

Deltagarens underskrift: _____

Namnförtydligande: _____